

Yhteinen tekoälypolitiikka Kainuun kuntia ja Kainuun liittoa varten

1. Johdanto

Tekoäly (AI) on nopeasti kehittyvä teknologia, joka tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia parantaa julkisten palveluiden tehokkuutta ja laatua. Tämä politiikka määrittelee Kainuun kuntien ja Kainuun liiton yhteiset periaatteet, vastuut ja käytännöt tekoälyn käytölle.

Tekoälyjärjestelmä tarkoittaa ohjelmistoa, joka on kehitetty käyttämällä tekoälytekniikoita ja -lähestymistapoja, kuten koneoppimista, logiikkaa ja tietämystä, jotka voivat tuottaa tuloksia, kuten ennusteita, suosituksia tai muuta informaatiota, jotka vaikuttavat ympäristöön, jossa ne toimivat.

Tämä tekoälypolitiikka on luotu yhteistyössä Kainuun kuntien, kaupunkien ja Kainuun liiton kanssa. Mukana ovat olleet Paltamon kunta, Puolangan kunta, Suomussalmen kunta, Hyrynsalmen kunta, Ristijärven kunta, Sotkamon kunta, Kuhmon kaupunki, Kajaanin kaupunki ja Kainuun liitto.

2. Tavoitteet ja soveltamisala

Tavoitteena on varmistaa, että tekoälyä käytetään vastuullisesti, läpinäkyvästi ja eettisesti Kainuun kuntien ja Kainuun liiton toiminnassa. Politiikka kattaa kaikki tekoälyn sovellukset, joita käytetään julkisissa palveluissa, hallinnossa ja päätöksenteon tukena.

3. Periaatteet

Tekoälyn käytön periaatteet Kainuun kunnissa ja Kainuun liitossa ovat seuraavat:

a. Ihmiskeskeisyys: Tekoälyjärjestelmät suunnitellaan ja toteutetaan siten, että ne tukevat ihmisten päätöksentekoa ja parantavat palveluiden laatua.

b. Vastuullisuus: Tekoälyn käytössä noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja eettisiä periaatteita.

c. Läpinäkyvyys: Tekoälyn toiminta ja sen tuottamiin materiaaleihin perustuvat ihmisen tekemät päätökset ovat ymmärrettäviä ja perusteltuja.

d. Oikeudenmukaisuus ja syrjimättömyys: Tekoälyjärjestelmät eivät saa aiheuttaa syrjintää tai epäoikeudenmukaista kohtelua.

e. Tietosuoja ja tietoturva: Tekoälyn käytössä varmistetaan henkilötietojen suoja ja tietoturva.

4. Hallintamalli

Tekoälyn hallintamalli Kainuun kunnissa ja Kainuun liitossa koostuu seuraavista osista:

a. Kainuun kuntien ja liiton yhteinen tekoälytyöryhmä: Valmistelee politiikkaa, ohjeita ja priorisoi tekoälyprojekteja. Toimii asiantuntijaryhmänä ja katselmoi vuosittain tekoälypolitiikan.

b. Organisaation oma tietosuoja-, tietoturva- ja/tai tekninen arkkitehtuuriryhmä: Hyväksyy järjestelmien käyttöönotot ja käsittelee riskit yhdessä järjestelmän omistajan kanssa. Ei ole vastuussa käytöstä. He ovat mukana järjestelmien hyväksymisessä yhdessä organisaation kyseisestä prosessista vastaavien henkilöiden kanssa.

c. Järjestelmän omistaja: Vastaa riskienhallinnasta, lainsäädännön vaatimusten toteutumisesta ja järjestelmän/sovelluksen elinkaarenhallinnasta, sekä käytön valvonnasta.

d. Prosessin omistaja: Vastaa järjestelmän käytöstä, käytön integroinnista ja valvonnasta omassa prosessissaan. Prosessien omistajat määräytyvät organisaation hallintosäännön mukaisen johtamissäännön mukaisesti. He vastaavat tekoälyjärjestelmien käytöstä omalla vastuualueellaan, tulosityksikössään, toimialallaan tai koko organisaatiossa. He ovat mukana järjestelmien hyväksymisessä yhdessä organisaation ICT-asioista vastaavien henkilöiden (tietosuoja-, tietoturva- ja/tai tekninen arkkitehtuuriryhmä) kanssa.

e. Kunnanhallitus, kaupunginhallitus tai maakuntahallitus: Hyväksyy tekoälypolitiikan, koska tekoälypolitiikka on kunnallista strategista ohjausta koskeva asiakirja.

5. Sääntely ja suositukset

Tekoälyn käyttöä ohjaavat muun muassa seuraavat sääntelyt ja suositukset:

a. EU-lainsäädäntö: EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU 2016/679), tekoälyasetus (2024/1689), datasäädös (2023/2854).

b. Kansallinen lainsäädäntö: Hallintolaki (434/2003), tietosuojalaki (1050/2018), yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki, 621/1999), laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (tiedonhallintalaki, 906/2019).

c. Suositukset ja ohjeet: UNESCO:n tekoälyn etiikkasuositus, EU:n asiantuntijaryhmän ohjeet sekä Digi- ja väestötietoviraston oppaat.

6. Vastuut ja läpinäkyvyys

Tekoälyavusteisesti tuotetun sisällön oikeellisuudesta vastaa aina luonnollinen henkilö.

Käyttö on ilmoitettava hyvän tavan ja ohjeistuksen mukaisesti. Päätökset tekee aina ihminen, ei koskaan pelkästään tekoäly. Tekoäly voi kuitenkin avustaa ihmistä päätöksenteossa, mutta se ei ole vastuussa päätöksestä.

7. Työkalujen hankinta ja hallinta

a. Keskitetysti hankittavat työkalut: Organisaation toimiala (ts. prosessin omistaja 4d) vastaa tekoälytyökalujen hankinnasta ja hallinnasta. Tukea antaa tietosuoja-, tietoturva- ja/tai tekninen arkkitehtuuriryhmä (4b). Vastuu tietoturvan ja -suojan toteuttamisesta, lain ja säädösten täyttämisestä ja elinkaarenhallinnasta on järjestelmän omistajalla. Ne tekoälyjärjestelmät, joissa käsitellään henkilötietoja, hyväksytetään tietoturva- ja tietosuojatyöryhmässä (4b).

b. Omalla päätöksellä käytettävät työkalut: Avoimesti saatavilla olevia tekoälytyökaluja voidaan käyttää työtehtävissä, kunhan noudatetaan tietosuoja- ja tietoturvavaatimuksia, sekä organisaatiokohtaisia ohjeita. Ne järjestelmät, joihin ei päädy henkilötietoja tai muita arkaluontoisia tietoja (esim. kirjautumisen yhteydessä) voidaan hyväksyä käyttöön omalla päätöksellä järjestelmän omistajien toimesta. Hankitun järjestelmän tiedot täytyy aina lisätä tiedonhallintamalliin järjestelmän omistajan toimesta.

Riippumatta onko tekoälyjärjestelmä hankittu keskitetysti tai omalla päätöksellä, tulee järjestelmien hankintamenettelyssä ottaa huomioon mahdollisten ominaisuuksien lisääminen. Tarvittaessa jo käytössä oleviin järjestelmiin tekoälyominaisuuksia lisättäessä, tulee ne arvioida järjestelmän omistajan toimesta.

c. Jos jo käytössä olevaan palveluun tai sovellukseen, jossa ei vielä ole aiemmin ollut tekoälyominaisuuksia, lisätään tekoälyominaisuuksia, niitä käsitellään samalla tavalla kuin uuden tekoälyjärjestelmän käyttöönottoa.

8. Eettiset periaatteet ja laadunvalvonta

a. Eettisyys ja tasa-arvoisuus: Tekoälytyökalut toimivat tämän politiikan luvussa 5 mainittujen oikeudellisten normien ja suositusten mukaisesti.

b. Ymmärrettävyys: Tekoälytyökalujen toiminta on ymmärrettävää ja läpinäkyvää.

c. Laadunvalvonta ja virheiden korjaaminen: Tekoälytyökalujen virheet raportoidaan ja korjataan organisaation ohjeiden mukaisesti.

9. Käsitteet

Prosessin omistaja: Vastaa tekoälyjärjestelmän käytöstä omassa prosessissaan. Hän huolehtii, että järjestelmä on integroitu prosessiin oikein, käyttö on asianmukaista ja lainmukaista sekä että käyttöä valvotaan. Prosessin omistajat määräytyvät hallintosäännön ja johtamissäännön mukaan, ja he voivat vastata käytöstä tulosityksikön, toimialan tai koko organisaation tasolla. He osallistuvat järjestelmän hyväksymiseen yhdessä organisaation ICT-asioista vastaavien asiantuntijaryhmien kanssa.

Järjestelmän omistaja: Vastaa tekoälyjärjestelmän tai -sovelluksen elinkaarenhallinnasta, riskienhallinnasta ja siitä, että järjestelmä täyttää lainsäädännön vaatimukset. Järjestelmän omistaja valvoo käyttöä ja huolehtii tietoturvan ja tietosuojan toteutumisesta. Hän osallistuu järjestelmän käyttöönoton hyväksymiseen ja huolehtii, että järjestelmä kirjataan tiedonhallintamalliin.

Avoimesti saatavilla oleva tekoälytyökalu: Tekoälytyökalu, jota voidaan käyttää ilman organisaation keskitettyä hankintaa, esimerkiksi verkkopohjainen palvelu. Työkalua saa käyttää työtehtävissä vain, jos noudatetaan tietosuoja- ja tietoturvavaatimuksia sekä organisaation ohjeita. Sitä ei saa käyttää henkilötietojen tai muiden arkaluontoisten tietojen käsittelyyn ilman asianmukaista hyväksyntää. Käyttöönotosta päättää järjestelmän omistaja, joka huomioi tietoturva- ja tietosuoja-vaatimukset.

10. Hyväksyntä ja seuranta

Tämä politiikka hyväksytään Kainuun kuntien ja Kainuun liiton osalta jokaisen organisaation omia hallintasäännön mukaisia toimintatapoja käyttäen ja sitä ylläpitää Kainuun kuntien ja liiton yhteinen tekoälytyöryhmä